

INFORMACIJA O STATUSU OČUVANOSTI I AKTIVNOSTIMA U POSEBNOM REZERVATU PRIRODE "TIVATSKA SOLILA" ZA 2024. GODINU

decembar 2024. godine

UVOD

Zaključcima Vlade Crne Gore broj 08-149/2 od 04. jula 2013. godine sa sjednice održane dana 27. juna 2013. godine, na kojoj je razmatrana Informacija o upisu Tivatskih solila na Listu međunarodno značajnih vlažnih područja - RAMSAR područja, „Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore zaduženo je:

- da Ministarstvu održivog razvoja i turizma godišnje dostavlja informacije o statusu očuvanosti prirode i vrši evaluaciju sprovođenja upravljanja ovim zaštićenim područjem,
- da u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma vrši evaluaciju sprovođenja upravljanja ovim zaštićenim područjem.“

U skladu sa ovim zaključcima, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore Ministarstvu nadležnom za poslove zaštite životne sredine jednom godišnje dostavlja "Informaciju o statusu očuvanosti i aktivnostima u posebnom rezervatu prirode Tivatska solila".

Ova informacija sadrži podatke o aktivnostima koje su sprovedene tokom 2024. godine u cilju unapređenja stanja na području Posebnog rezervata "Tivatska solila".

1. PRAVNI OSNOV

Na osnovu Zakona o zaštiti prirode ("Sl. List SRCG" br. 36/77, 39/77, 2/89, 29/89, 39/89, 48/91, 17/92, 27/94) Tivatska solila su proglašena specijalnim florističko-faunističkim rezervatom Rješenjem Republičkog zavoda za zaštitu prirode broj 01-12 od 26. 08. 2008. godine. Na osnovu Stručnog nalaza o stavljanju pod zaštitu Tivatskih solila (Dosije) iz 2007. godine izrađenog od strane Republičkog zavoda za zaštitu prirode na osnovu Ugovora sa Opštinom Tivat, **Tivatska solila se stavljaju pod zaštitu kao zaštićeni objekat prirode i to kao posebni (specijalni) rezervat prirode radi očuvanja rijetkih, prorijedenih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, prevashodno ornitofaune i biljnih zajednica.**

Shodno Zakonu o zaštiti prirode iz 2016. godine, status ovog područja je "posebni rezervat prirode".

Ovim Rješenjem se na području Tivatskih solila ustanovljava strogi režim zaštite prirode koji podrazumijeva ograničeno i strogo kontrolisano korišćenje prirodnih vrijednosti, dok se aktivnosti u prostoru mogu vršiti u mjeri koja omogućava unapređenje stanja i prezentaciju zaštićenog objekta prirode bez posljedica po njegove primarne vrijednosti. Zaštita i razvoj Tivatskih solila sprovodi se prema Prostornom planu područja posebne namjene za obalno područje Crne Gore i Detaljnim studijama lokacije za to područje.

Od 2009. godine Tivatska solila su i IBA područje (područje od međunarodnog značaja za boravak ptica, kao i Emerald stanište Bernske konvencije), dok su 2013. godine upisana na Ramsar listu kao međunarodno značajno vlažno područje sa visoko vrijednim biološkim diverzitetom.

2. OSNOVNI PODACI

Opis područja

Zaštićeno područje Tivatskih solila ima sledeće koordinate (po Greenwich-u) 42°23'36.59"N i 18°42'54.56"E. Ovo područje je površine 150 ha.

Područje Solila se nalazi u močvarnom dijelu priobalnog pojasa Tivatskog zaliva, između Odoljenšnice i Koložunja, zahvatajući i podvodno područje "Jankove Vode" u predjelu Grblja. Na području nekadašnje, vijekovima aktivne solane razvijena je slatinska vegetacija iz redova *Salicornietea* i *Limonietela*, te vegetacija morskih sita iz reda *Juncetalia maritime* i vegetacija bočatih močvara iz reda *Phragmitetalia* sa zajednicom *Scirpetum maritime*. Na okolnim brdskim terenima prisutna je vegetacija makije i mješovite šikare sa primorskim žbunastim i drvenastim formama. Plitka slana voda Solane bogata je ribom dok su na muljevitom dnu raznovrsni bentoski organizmi koji privlače i vodene ptice koje su posebna vrijednost ovog područja. Značaj Solila za ptice posebno se ogleda u njenom kapacitetu za pružanje utočišta zimovalicama i pticama na migraciji. Osim građevinskih objekata (nasip, kanali i dr.) na objektu solane i u njenoj okolini su konstatovani i arheološki nalazi: fragmenti helenističko-rimske keramike, pretežno amfora kao i fragmenti korinskog skifosa (6 vijek stare ere), dok su na brdašcu Gomilica (Glavica, iznad same solane) vidljivi ostaci izukršanih zidova – međa, posebno sa sjeverne strane. O Solilima i njihovom širem području postoje brojni istorijski zapisi iz raznih vremenskih epoha.

Slika 1: Solana na Tivatskim solilima
Foto: Anđelko Stjepčević

Iako neaktivna, Tivatska solila su zadržala svojstva prirodnog staništa koje okuplja veliki broj vrsta flore i faune. Na području nekadašnje aktivne solane razvijena je ugrožena slatinska vegetacija, koja se smatra posebnom vrijednošću. Slatinsku vegetaciju i obilje hrane u bazenima najbolje su iskoristile ptice. Stučnim Dosijeom, prilikom proglašavanja ovog rezervata zaštićenim, konstatovano je da je "na Tivatskim solilima registrovano je 114 vrsta ptica od 330 koje se redovno mogu vidjeti u Crnoj Gori". U Dosijeu je istaknuto da je „prisustvo 11 vrsta iz „Aneksa I“ EU Direktive o zaštiti divljih ptica, što je dovoljan razlog da se Solila stave pod posebni režim zaštite. Imajući u vidu da od ovih 114 registrovanih vrsta ptica gotovo 109 uživa određeni vid zaštite, kao i da je 11 vrsta ptica iz „Aneksa I“ EU Direktive o zaštiti divljih ptica, govori o značaju Solila za očuvanje populacija, naročito imajući u vidu da se ptice najbolje štite kroz zaštitu njihovih staništa. Na Tivatskim solilima je registrovano 14 vrsta vodozemaca i gmizavaca koje su od IUCN-a (Međunarodna unija za zaštitu prirode) svrstane u grupu „ranjive“, od čega su tri ugrožene na globalnom nivou i na ivici opstanka."

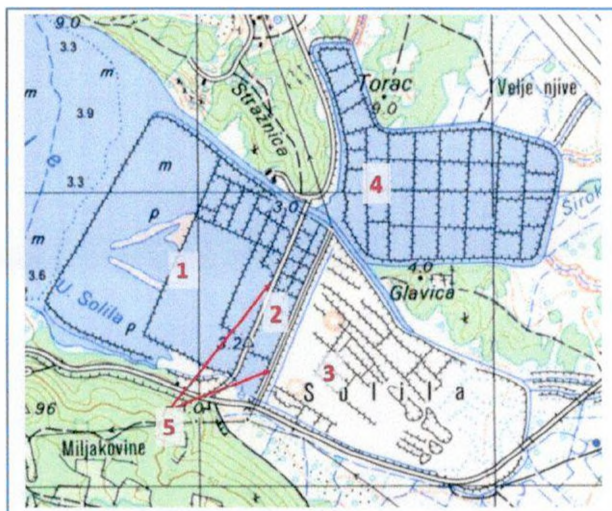
Monitoringom i analizom ukupnog stanja ornitofaune na prostoru Tivatskih solila koji su sprovedeni tokom 2020. i 2021. godine, konstatovano je da je u periodu od kada je Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom započelo aktivno upravljanje rezervatom i sprovelo niz mjera na unapređenju staništa i uslova za biodiverzitet uopšte, broj registrovanih vrsta ptica značajno porastao i danas iznosi ukupno 185 vrsta ptica, od čega su 43 na Aneksu I Ptičije direktive. Samim tim, i posebni rezervat prirode „Tivatska solila“ je stanište od velikog značaja za zaštitu i očuvanje.

3. STATUS OČUVANOSTI POSEBNOG REZERVATA PRIRODE "TIVATSKA SOLILA" u 2024. GODINI

3.1 Stanje flore u Posebnom rezervatu prirode „Tivatska solila“ tokom 2024. godine

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom angažovalo je dr Danijelu Stešević, stručnjaka za floru i staništa radi definisanje stanja biodiverziteta u rezervatu tokom 2023. i 2024. godine u poređenju sa stanjem iz Izvještaja "Stanje flore u specijalnom rezervatu Tivatska solila tokom 2019. godine". Terenska istraživanja tokom 2024. godine su obavljena u periodu od februara do oktobra i obuhvatila su sve aspekte flore, počev od kasnog zimskog, pa do jesenjeg. Shodno metodologiji, osim monitoringa stanja, prikupljani su reprezentativni herbarski primjerci i napravljene fotografije biljaka, staništa i predjela. Time su dopunjeni naučna i izložbena herbarijumska zbirka i fotokatalog biljaka i predjela posebnog rezervata "Tivatska solila". Herbarske kolekcije će biti čuvane u Centru za posjetioce u cilju edukacije i promocije rezervata, kao i na Univerzitetu Crne Gore, kao dio naučne kolekcije koja dokumentuje ukupni floristički diverzitet Crne Gore. Fotokatalog biljaka i predjela posebnog rezervata "Tivatska solila" je izrađen za potrebe edukativnih radionica i prezentacija u Centru za posjetioce.

Prostor Solila je ekološki definisan sa 12 stanišnih tipova: baseni i kanali sa slanom vodom (lagune), slana i plavna muljevita tla sa zeljastom caklenjačom (*Salicornia europaea*), slana i plavna tla sa višegodišnjim caklenjačama (*Sarcocornia spp.*), manje slane i kraće plavljene livade sa mrežicom (*Limonium narbonense*) i primorskim pelinom (*Artemisia caerulescens*), slane močvare sa morskim sitovima (*Juncus maritimus*, *J. acutus*) i/ili primorskim šašem (*Bolboschoenus marinus*), tršćaci, suvlje livade sa primorskim pirom (*Elytrigia atherica*), živice, šibljac, plavna šuma, kanali sa slatkom vodom i ruderalis. Na slici 2 data je karta istraživanog područja (podloga: Topografska karta 1: 25 000, sekcija Tivat) koja obuhvata 5 geografskih poligona (cjelina) na koje je podjeljen prostor Solila, a koje su opisane u legendi.

Legenda:

1. prednji bazen,
2. bazeni između dvije šetačke staze
3. unutrašnji bazeni i zaleđe ka magistrali,
4. unutrašnji bazeni ka Aerodromu,
5. nasipi između i oko basena.

Slika 2: Karta istraživanog područja (podloga: Topografska karta 1: 25 000, sekcija Tivat)

Kao i 2023. godine, tokom 2024. godine, terenski obilazak je obuhvatio iste tačke (mikrolokalitete) kao i 2019. godine, kada je na ovom prostoru popisano 470 vrsta/podvrsta vaskularnih biljaka. Identifikacija materijala je vršena po standardnim ključevima za određivanje vaskularne flore: Flora Evrope (Turin et al. 1964-1980, 1993), Flora Italije (Pignatti 1982), Flora Croatica (Nikolić 2019-2020). Nomenklatura je usaglašena sa savremenim

bazama: EuroMed PlantBase (<https://europlusmed.org/>) i POWO (<https://powo.science.kew.org/>).

U terenskim istraživanjima tokom 2024. godine potvrđeni su nalazi svih vrsta koje fenofazu cvjetanja dostižu u ljetnjem i jesenjem aspektu flore. U okviru Izvještaja izvršena je procjena stanja, očuvanosti i ugroženosti populacija vrsta od konzervacijske važnosti i konstatovano da sve vrste od konzervacijskog značaja (nacionalnog ili međunarodnog) i endemične vrste i dalje rastu u stabilnim i vitalnim populacijama, čije se stanje nije promjenilo u odnosu na 2019. godinu. To su: vrste sa nacionalne liste zakonom zaštićenih biljaka: *Cymodocea nodosa*, *Limonium narbonense*, *Salicornia procumbens*, *Salsola soda*, *Sarcocornia fruticosa*, *Triglochin maritima*, orhideje: *Anacamptis coriophora*, *A. morio*, *A. pyramidalis*, *A. laxiflora*, *Spiranthes spiralis*, vrste roda *Ophrys* i *Serapias*, zatim zaštićene vrste od međunarodnog značaja: *Aeluropus littoralis*, *Bolboschoenus maritimus*, *Galega officinalis*, *Juncus acutus*, *J. maritimus*, *Ranunculus ophioglossifolius*, *Calitriche palustris*, *Puccinellia festuciformis*, itd., te endemične vrste: *Seseli montanum* subsp. *tommasinii*, *Sideritis romana* subsp. *purpurea*, *Trifolium dalmaticum*, *Vincetoxicum huteri*.

Slika 3. Zaštićene vrste na nacionalnom nivou: *Sarcocornia fruticosa* i *Limonium narbonense*

Slika 4. Međunarodno zaštićene vrste: *Juncus acutus* i *Calitriche palustris*

Slika 5. Endemične vrste: *Puccinellia festuciformis* i *Trifolium dalmaticum*

Terenskim obilaskom tokom 2024. godine konstatovano je 16 invazivnih vrsta sa Preliminarne liste invazivnih biljaka u Crnoj Gori, uglavnom u neposrednoj blizini kamene zgrade, na glavnom nasipu i uz magistralni put: *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle, *Amaranthus retroflexus* L., *Ambrosia artemisiifolia* L., *Echinochloa crus-galli* (L.) P. Beauv., *Erigeron annuus* (L.) Pers subsp. *septentrionalis* (Fernald & Wiegand) Wagenitz, *Erigeron sumatrensis* Retz., *Euphorbia maculata* L., *Euphorbia prostrata* Aiton, *Paspalum dilatatum* Poiret, *Paspalum paspalodes* (Michx.) Scribn., *Portulaca oleracea* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Sorghum halepense* (L.) Pers., *Sporobolus indicus* (L.) R. Br., *Symphytotrichum squamatum* (Spreng.) G. L. Nesom, *Xanthium orientale* (Moretti) Greuter subsp. *italicum* (Moretti) Greuter. Sa izuzetkom kiseljaka (*Ailanthus altissima*) koji je značajno proširio prisustvo na glavnom nasipu, distribucija ostalih invazivnih vrsta nije značajnije izmijenjena u odnosu na 2019. godinu. Unutrašnji dijelovi rezervata su i dalje izuzeti od prisustva ovih vrsta.

Na preglednoj listi taksona Posebnog rezervata prirode "Tivatska solila", tokom 2024. godine dodate su dvije novozabilježene vrste: *Isatis tinctoria* i *Ornithogalum dalmaticum*, od kojih vrsta *Isatis tinctoria*, krstašica koja nema konzervacijski značaj je zabilježena samo sa jednim primjerkom, pa se pretpostavlja da je njeno sjeme slučajno doneseno. Vrsta *Ornithogalum dalmaticum* je vrsta koja je tek nedavno zabilježena u flori Crne Gore, tako da su podaci o njihovoj distribuciji i dalje nepotpuni. Ova vrsta ima uže rasprostranjenje i endem je Jadrana, pa lista endemične flore Solila postaje bogatija za jednu vrstu.

Godišnjim izvještajem o stanju flore u posebnom rezervatu prirode Tivatska solila tokom 2024. godine, angažovani ekspert, dr Danijela Stešević konstatuje, na osnovu aktuelnih podataka i njihove komparativne analize sa stanjem iz 2019. godine, da se u Posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" nisu desile negativne promjene, te da je segment diverziteta biljnog svijeta i biljnih staništa ostao na zavidnom nivou očuvanosti.

Opštoj funkcionalnosti prostora doprinosi postavljena zapornica koja je unaprijedila hidrološko stanje, a time i funkcionalnost i reprezentativnost vodenih i zamočvarenih staništa, a redovnim košenjem vegetacije uspješno se kontroliše brojnost populacija invazivnih vrsta u neposrednoj blizini šetačkih staza.

Slika 6: Pokošena vegetacija uz šetačke staze

Metoda košenja ima efikasnost u slučaju invazivnih vrsta sa uspravnom formom rasta ili vrsta sa poleglom formom, ali čiji su cvjetonosni izdanci uspravni. To i jeste dominantan slučaj sa invazivnom florom Solila. Izuzetak su 3 invazivne biljke sa potpuno poleglim rastom, mlječike: *Euphorbia maculata* L. i *Euphorbia prostrata* Aiton i portulak *Portulaca oleracea* L. koje treba iskorjenjivati ručno.

Slika 7: Invazivna vrsta sa poleglim rastom *Euphorbia maculata*

Kao glavne prijetnje izmjeni sastava i strukture biljnih zajednica, ovim izvještajem je prepoznata promjena hidrološkog režima i to ne samo u kontekstu nivoa vodostaja, nego i u vrijednosti fizičko-hemijskih parametara, kvaliteta vode i eutrofikacije. Drugu prijetnju predstavljaju invazivne vrste, koje, zbog njihove ograničenosti na ruderalizovana staništa uz pješačke staze, se smatraju manjom prijetnjom, no ipak, njihova kontrola i suzbijanje su neophodni.

U odnosu na 2019. godinom, uočeno je opadanje brojnosti grla koja su dovođena na ispašu. To predstavlja potencijalnu opasnost od postepenog zarastanja zatravnjenih staništa u zaleđu, i u konačnici njihovog potpunog gubitka. Zbog toga je neophodno održavati zatravnjena staništa u zaleđu, bilo na tradicionalan način – ispašom ili namjenskim uklanjanjem mladica drvenastih biljaka, koje su indikator zarastanja.

Izvještajem su date slijedeće smjernice i mjere očuvanja i unapređenje florističkog diverziteta, sa posebnim osvrtom na vrste od konzervacijskog značaja:

- Sa ciljem očuvanja travnatih površina, koje su ujedno i staništa za većinu vrsta od konzervacijskog značaja, neophodno je vršiti prevenciju od njihovog obrastanja i sukcesivnog puta ka stadijumu šumo-šikare. U prošlosti, zatravnjena staništa su se održavala zahvaljujući tradicionalnom načinu ispaše, međutim intenzitet ove aktivnosti opao. Rješenje je u povratku tradicionalnoj ispaši ili planskom održavanju prostora i selektivnom uklanjanju drvenastih ili neželjnih vrsta.
- Očuvanje hidrološkog režima, nesmetane cirkulacije vode i kontrolisanje upliva fekalnih voda.
- Kontrolisati širenje invazivnih vrsta, jer one ne predstavljaju samo konkurenciju za prostor, već imaju i sposobnost transformacije stanišnih prilika, pa time utiču i na izmjenu ukupnog sastava živog svijeta. Za sada se suzbijanje vrši samo metodom košenja i učinkovito je za većinu invazivnih vrsta, izuzimajući najagresivniju – kiseljak. Sa ciljem kontrole širenja ove vrste sugerise se izrada posebne strategije.
- Vršiti kontinuirano praćenje ambijentalnih prilika, kako su smislu hidrološkog režima i cirkulacije vode, jer od njih prvenstveno i zavisi prostorna distribucija i zonacija tipičnih halofitskih, ali i brakičnih zajednica, tako i praćenje trenda zarastanja zatravnjenih staništa,

jer su upravo ona ključna za opstanak većine vrsta od konzervacijskog značaja. Ove promjene je moguće pratiti i primjenom metoda remote sensing-a, koje u kombinaciji sa obilaskom terena mogu dati integralnu sliku.

- Ponovnu procjenu stanja brojnosti i vitalnosti populacija vrsta od konzervacijskog značaja, ocjenu reprezentativnosti staništa, ali i trend širenja invazivnih vrsta preporučljivo je uraditi u vremenskom intervalu ne dužem od 5 godina.

3.2 Monitoring ptica tokom 2024. godine

Centar za zaštitu i proučavanje ptica (CZIP) sprovodi monitoring ptica u Posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" u okviru svojih redovnih aktivnosti. Za potrebe izrade ovog izvještaja ustupili su svoje podatke koji su dati u sledećoj tabeli:

Vrste ptica	10.01.	06.02.	25.03.	19.10.
<i>Alcedo atthis</i>	5	2		8
<i>Anas crecca</i>	51	53	42	
<i>Anas platyrhynchos</i>	20	30	30	91
<i>Ardea cinerea</i>	7	5	10	11
<i>Aythya ferina</i>	6	6		
<i>Aythya marila</i>	3			
<i>Buteo buteo</i>			1	2
<i>Calidris alpina</i>	4	14		
<i>Calidris minuta</i>			1	
<i>Calidris pugnax</i>			8	
<i>Cettia cetti</i>		1		
<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	7	56		6
<i>Circus aeruginosus</i>	1	1	1	1
<i>Cistola juncidis</i>			1	
<i>Egretta garzetta</i>	6	3		
<i>Fulica atra</i>	303	427	46	
<i>Limosa limosa</i>			1	
<i>Larus michahellis</i>	98	16	1	32
<i>Mareca penelope</i>	108	29		235
<i>Mareca strepera</i>	10			
<i>Microcarbo pygmaeus</i>	5	6	5	9
<i>Phalacrocorax carbo</i>	9	12	2	1
<i>Plegadis falcinellus</i>			2	
<i>Podiceps cristatus</i>	5		1	
<i>Rallus aquaticus</i>				1
<i>Saxicola rubicola</i>				1
<i>Spatula clypeata</i>			2	
<i>Spatula querquedula</i>			23	
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	2	2		
<i>Tadorna tadoma</i>	2			
<i>Thalasseus sandvicensis</i>				3
<i>Tringa ochropus</i>			2	
<i>Tringa stagnatilis</i>			3	
<i>Tringa totanus</i>	21	22	4	17
<i>Vanellus vanellus</i>	2			

Tabela 1. – Rezultati monitoringa ptica u posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" (Izvor informacija: CZIP, 2024.)

3.4 Kontrola i komunalni red

Tokom 2024. godine urađeno je 19 izvještaja o stanju u Posebnom rezervatu prirode „Tivatska solila“, a koje se odnose na stanje infrastrukture u rezervatu, održavanje komunalnog reda, stanje vodostaja, kao i na uočene nepravilnosti od strane posjetilaca.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je skopilo Ugovor sa preduzećem D.O.O. „Komunalno – Tivat“ sa ciljem održavanja Posebnog rezervata prirode „Tivatska solila“ tokom 2024. godine. U skladu sa odredbama ovog Ugovora, D.O.O. „Komunalno – Tivat“ je realizovalo 3 košenja korovske vegetacije na stazama i nasipima u rezervatu i to u maju, julu i oktobru 2024. godine, dok se pražnjenje kanti za otpatke i odvoz otpada vršio redovno prema utvrđenoj dinamici, što je rezultiralo zadovoljavajućem komunalnom redu u rezervatu.

3.5 Uređenje

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je tokom 2024. godine izvršilo radove na sanaciji i uređenju postojeće infrastrukture u Posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" i to:

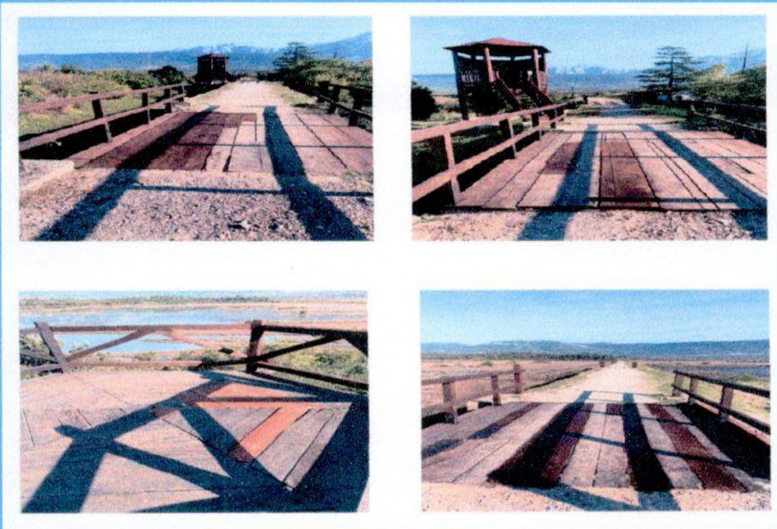
<p>Sanacija postojeće klupe na lokaciji vidikovac.</p>	
<p>Sanacija mostova i vidikovca, za koje je bilo angažovano preduzeće „Dealing“ d.o.o iz Bijelog Polja</p>	

Tabela 2. – Sanacija i uređenje infrastrukture u Posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" tokom 2024. godine

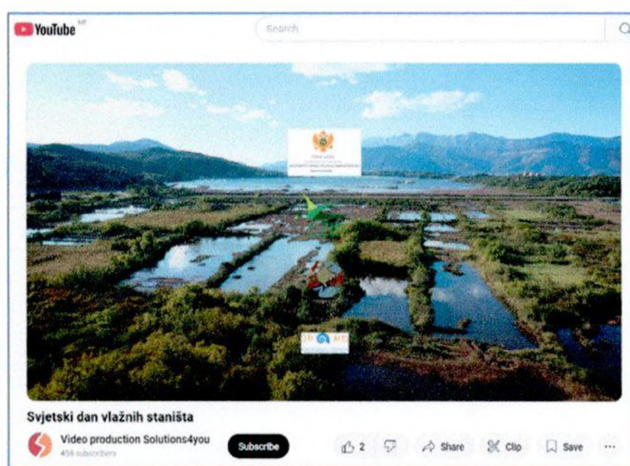
4. EDUKACIJA I PROMOCIJA

Međunarodni dan močvarnih staništa, 02. februar: Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, kao upravljač Posebnog rezervata prirode „Tivatska solila“, učestvovalo je u pripremi edukativnog videa povodom 2. februara, Međunarodnog dana močvarnih staništa.

Video je snimljen pod pokroviteljstvom Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, na prostoru tri Ramsarska područja u Crnoj Gori: Posebnog rezervata prirode „Tivatska solila“, Nacionalnog parka Skadarsko jezero i Parka prirode Ulcinjska solana, a u cilju podizanja svijesti o važnosti močvarnih područja za ljude i Zemlju.

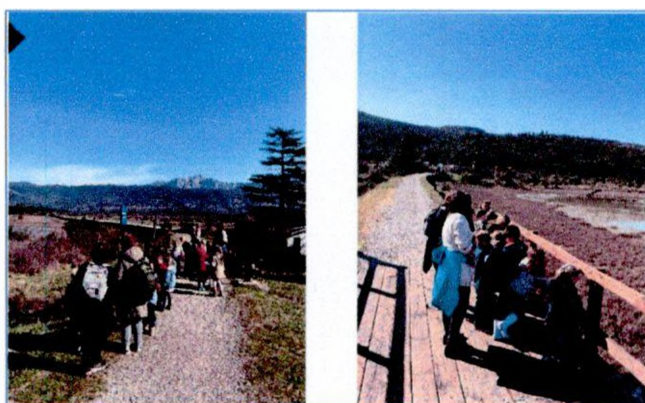
Video se može pogledati na sledećem linku:

<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&feature=shared&fbclid=IwAR2Tymm4YiPks7SLZVnKGk1Zbb7phCqQF1keTxwZ3-DdVX-TMnHSzCcTuA&v=7cTk6hb3NMs>

Slika 7: Isječak iz edukativnog videa „Svjetski dan vlažnih staništa“

Posebni rezervat prirode „Tivatska solila“ posjetili su učenici internacionalne škole „Knightsbridge International“ iz Tivta. Posjeti, koja je realizovana 20. februara 2024. godine, je prisustvovalo 22 učenika predškolskog uzrasta uz pratnju 6 nastavnika. Sprovedenju ove aktivnosti prisustvovali su zaposleni u Službi za zaštitu i održivi razvoj Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom.

Slika 8: Posjeta učenika iz škole „Knightsbridge International“ iz Tivta

Kao segment radionice „Moć javnog zagovaranja i zaštićena područja“, dana 07. marta 2024. godine, Posebni rezervat prirode „Tivatska solila“ posjetili su predstavnici NVO sektora iz Crne Gore u organizaciji Centra za zaštitu i proučavanje ptica (CZIP). Učesnicima radionice je od strane predstavnika Javnog preduzeća predstavljen istorijat, biodiverzitet i značaj ovog područja, kao i svi izazovi u upravljanju ovim područjem kako bi se ono očuvalo.

Slika 9: Posjeta predstavnika NVO sektora u okviru radionice „Moć javnog zagovaranja i zaštićena područja“

Obilježavanje Dana Dinarida, 7. oktobar – Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore kao punopravni član asocijacije „Parkovi Dinarida – mreža zaštićenih područja Dinarida“ od 2018. godine je 8. oktobra, u saradnji sa Agencijom za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice organizovalo posjetu Spomeniku prirode „Park šuma Gorica“ za učenike devetog razreda OŠ „Druga osnovna škola“ iz Budve, koji pohađaju ekološku sekciju.

U okviru ove posjete učenici su imali priliku da se upoznaju sa vrijednostima ovog zaštićenog područja i njegovim značajem za očuvanje biodiverziteta Crne Gore. Tokom obilaska, u Zelenoj učionici koja se nalazi u okviru Mediteranskog vrta, učenicima je predstavljen kratak film o aktivnostima Agencije za zaštićena područja Podgorice. Glavni cilj obilježavanja ovog datuma je ukazivanje na važnost očuvanja prirodnog i kulturnog naslijeđa, te povezanosti prirodnog bogatstva i kulturno – istorijskih vrijednosti zemalja Dinarskog luka.

Slika 10: Obilježavanje Dana Dinarida – posjeta Park šumi Gorica

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je 10. maja organizovalo posjetu za djecu i nastavnike JU Osnovne škole „Novka Ubović“. Tokom obilaska rezervata stazama na kojima se nalaze informativne table, od strane zaposlenih su djeci pružene osnovne informacije o samom rezervatu, ustupljeni dvogledi, organizovano razgledanje ptica

durbinom, te podijeljen propagandni materijal. Djeca i nastavnici su iskazali najviše interesovanja za ptice, rakove i gmizavce, dok je nastavno osoblje izrazilo zahvalnost Javnom preduzeću za organizaciju i finansiranje prevoza djece.

Slika 11: Posjeta učenika iz JU „Novka Ubović“ iz Podorice

Promocija Posebnog rezervata prirode Tivatska solila realizovana je putem društvenih mreža i to putem instagram profila „rezervat_prirode_solila“ koja trenutno ima 1468 pratilaca i Facebook stranice Tivatska solila/Tivat salina koja ima 2800 pratilaca.

Slika 12: Instagram i Facebook profili Posebnog rezervata prirode „Tivatska solila“

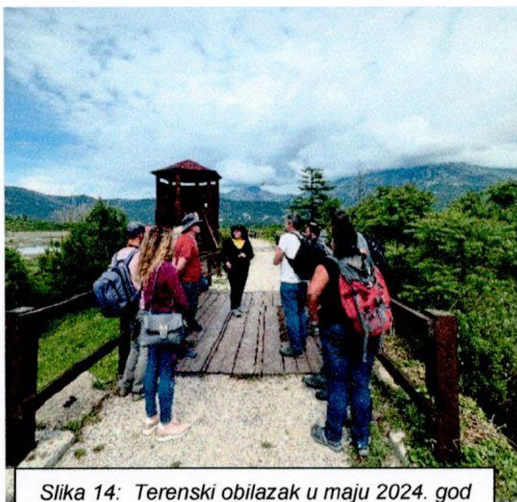
5. MEĐUNARODNI PROJEKTI

Projekat „RESCOM - Strengthening the resilience of ecosystems in the Mediterranean (Jačanje otpornosti ekosistema na Mediteranu)“

U okviru međunarodnog projekta „RESCOM - Strengthening the resilience of ecosystems in the Mediterranean (Jačanje otpornosti ekosistema na Mediteranu)“, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore su, u periodu od 13.-16. maja 2024. godine, posjetili predstavnici Francuske obalne agencije „Conservatoire du littoral“ sa angažovanim konsultantima, ornitolozima i istraživačima iz Istraživačkog instituta za očuvanje mediteranskih močvara “Tour du Valat“, iz Francuske. Tokom ove posjete održani su sastanci sa predstavnicima Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, organizovan obilazak posebnog rezervata prirode „Tivatska solila“ i okolnog područja kao i terenski rad sa lokalnim stručnjacima koji su u prethodnom periodu vršili istraživanja na ovom zaštićenom području. U okviru posjete održani su sastanci i obilasci ovog zaštićenog područja sa predstavnicima lokalnih institucija - Opština Tivat, Vodovod i kanalizacija i Komunalno Tivat i organizacija - NVO “CZIP”, koje su uključene u aktivnostima koje se sprovode u ovom posebnom rezervatu prirode. Cilj posjete je bio sagledavanje realnog stanja područja (hidrologija, topografija, ekološka ekspertiza, itd.), u skladu sa postojećom dokumentacijom, kako bi se omogućilo definisanje različitih opcija „Rješenja zasnovanih na prirodi – Nature based solutions“, koja bi se mogla implementirati na području, i analiziranje njihovih prednosti i mana u odnosu na postojeća ograničenja (finansiranje, tehnička/logistička izvodljivost aktivnosti na terenu, trajanje administrativnih procedura u skladu sa vremenskim okvirom projekta, itd.), kao i prikupljanje informacija i razmijena mišljenja sa predstavnicima lokalnih institucija i organizacija o izvodljivosti različitih opcija „Rješenja zasnovanih na prirodi – Nature based solutions“ koja treba implementirati.

Slika 13: Terenski obilazak u maju 2024. godine

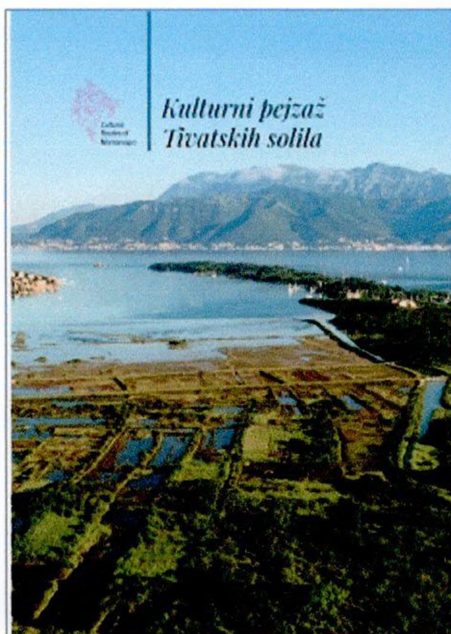
Slika 14: Terenski obilazak u maju 2024. god

Tom prilikom predstavljene su aktivnosti koji su do sada sprovedene u okviru projekta “RESCOM”, u kojem je Javno preduzeće projektni partner, te razmatrane aktivnosti koje se u okviru ovog projekta mogu sprovesti u posebnom rezervatu prirode „Tivatska solila“ i koje bi trebale da budu prioritetne u narednom periodu. Predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom su tokom zajedničkog obilaska rezervata, pored aktivnosti preduzeća, predstavili specifičnosti biodiverziteta kao i kulturno istorijski značaj ovog područja. Tokom ove posjete posebno je istaknuta važnost očuvanja ovako vrijednih zaštićenih područja te neophodnost ulaganja u očuvanje životne sredine.

Ovaj projekat, koji je počeo sa realizacijom u martu 2023. godine, će trajati naredne 4 godine a aktivnosti u Crnoj Gori će biti usmjerene na poseban rezervat prirode „Tivatska solila“, koji će biti pilot područje. Projekat „RESCOM“, koji sprovodi Mediteranski konzorcijum za biodiverzitet, ima za cilj jačanje društvene i ekološke otpornosti ugroženih prirodnih područja na Mediteranu (more, obale, šume, mala ostrva i močvare), kroz implementaciju rešenja zasnovanih na prirodi i integrisaniji pristup osjetljivim ekosistemima u obalnom području. Projektne aktivnosti su usmjerene na očuvanje, obnovu i unapređenje ekološkog funkcionisanja i usluga koje pružaju ovi ekosistemi, podržavanjem i uključivanjem nacionalnih i lokalnih zainteresovanih strana i lokalnog stanovništva kroz aktivnosti podizanja svijesti, obuku i tehničku podršku. Projekat „RESCOM“, koji je podržan od strane Francuskog Globalnog Fonda za Životnu Sredinu (French Global Environment Facility - FFEM) i Fondacije MAVA, kombinuje regionalne aktivnosti sa veoma specifičnim akcijama na pet pilot lokacija u Albaniji, Maroku, Tunisu, Turskoj i Crnoj Gori.

6. AKTIVNOSTI TURISTIČKE ORGANIZACIJE TIVAT

Tokom 2024. godine, Turistička organizacija Tivat realizovala je brojne aktivnosti u cilju promocije Posebnog rezervata prirode „Tivatska solila“:

Knjiga „Kulturni pejzaž Tivatskih solila“ nastala je u okviru projekta pod nazivom „TIVATSKA SOLILA – prezentacija izuzetnog kulturnog pejzaža“ koji je podržan od strane Turističke organizacije Tivat sredstvima obezbijeđenim kroz „Javni poziv za učešće u postupku raspodjele sredstava za odabir projekta valorizacije kulturne baštine koji se odnose na arheološka istraživanja, konzervatorske i restauratorske radove, rekonstrukciju i promociju kulturnih dobara na teritoriji opštine Tivat“. Ideja za pokretanje ovog projekta proizašla je iz uočene potrebe za boljim informisanjem lokalne zajednice i posjetilaca o karakteristikama i vrijednostima izuzetnog lokaliteta Tivatskih solila, koji je zbog svojih prirodnih vrijednosti zaštićen kao posebni rezervat prirode, ali koji uz to posjeduje i značajne kulturno-istorijske vrijednosti i predstavlja bitan segment kulturne baštine Boke Kotorske.

Slika 15: Naslovna strana knjige „Kulturni pejzaž Tivatskih solila“ u izdanju NVO Expeditio.

Kao osnova za pripremu knjige korišćena je „Studija zaštite kulturne baštine u specijalnom rezervatu Tivatska solila“ koju je preduzeće „Expeditio architects“ d.o.o. izradilo 2017. godine za potrebe Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore. Kroz ovu studiju su identifikovani osnovni elementi i vrijednosti kulturne baštine Tivatskih solila, i date smjernice za zaštitu ovog lokaliteta kao posebne vrste kulturnog dobra – kulturnog pejzaža, koji predstavlja zajedničko djelo prirode i čovjeka.

Stručna promocija knjige održala se u samom Posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" u nedjelju 30.6.2024 u 19.30h. Turistička organizacija Tivat je ovom prilikom pozvala sve relevantne subjekte da prisustvuju događaju i sa svojim predstavnicima aktivno učestvovala tokom same promocije. Svi prisutni posjetioci tokom promocije su dobili primjerak knjige, a ista je proslijeđena i svim drugim zainteresovanim subjektima. Knjiga „Kulturni pejzaž Tivatskih solila“ je takođe dostupna u turističkim informativnim punktovima u Tivtu.

Slika 16: Stručna promocija knjige *Kulturni pejzaž Tivatskih solila* u rezervatu

U okviru popularne emisije Boška Kozarskog – Kulturista u 2 serijala tokom aprila i oktobra 2024. godine, na EKO Tv –u emitovane su emisije o Tivtu, a nezaobilazan je bio i lokalitet Solila.

U toku 2024. godine Turistička organizacija Tivat je imala brojne posjete studijskih grupa sa raznih eminentnih tržišta, a prilikom posjete Tivtu bila uključena i posjeta samom rezervatu za većinu turoperatera i novinara, čiji se članci objavljuju u renomiranim turističkim časopisima. Posebni rezervat prirode "Tivatska solila" uvršten je u program obilaska polustrva Luštica i hiking ture "Život na Luštici".

Turistička organizacija Tivat je tokom 2024. godine učestvovala po pozivu i na zoom radionicama koje su bile organizovane u okviru projekta RESCOM od strane Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore.

7. OCJENA STANJA I PROMJENA U POSEBNOM REZERVATU PRIRODE "TIVATSKA SOLILA" (2024.g)

Izveštajem o stanju flore tokom 2024. godine i komparativne analize sa stanjem iz 2019. godine može se konstatovati da se u Posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" nisu desile negativne promjene, te da je segment diverziteta biljnog svijeta i biljnih staništa ostao na zavidnom nivou očuvanosti.

Preglednoj lista taksona Posebnog rezervata prirode "Tivatska solila", tokom 2024. godine bogatija je za dvije novozabilježene vrste: *Isatis tinctoria* i *Ornithogalum dalmaticum*. Dok je vrsta *Isatis tinctoria*, krstašica koja nema konzervacijski značaj, vrsta *Ornithogalum dalmaticum* je tek nedavno zabilježena u flori Crne Gore, ima uže rasprostranjenje i endem je Jadrana.

Kao glavne prijetnje izmjeni sastava i strukture biljnih zajednica, ovim izvještajem je prepoznata promjena hidrološkog režima i to ne samo u kontekstu nivoa vodostaja, nego i u kontekstu vrijednosti fizičko-hemijskih parametara, kvaliteta vode i eutrofikacije. Drugu prijetnju predstavljaju invazivne vrste, koje, se smatraju manjom prijetnjom, no ipak, njihova kontrola i suzbijanje su neophodni.

Prema podacima Centra za zaštitu i proučavanje ptica, na području Tivatskih solila registrovano je ukupno 35 vrsta ptica tokom 2024. godine, u okvirima njihove uobičajene brojnosti.

Redovne godišnje aktivnosti Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom na komunalnom održavanju čistoće i šetačkih staza, kao i sanacija postojeće infrastrukture doprinijele su unapređenju ovog područja i predstavljaju osnov za njegovo korišćenje i promociju.

U okviru međunarodnog projekta „RESCOM - Strengthening the resilience of ecosystems in the Mediterranean (Jačanje otpornosti ekosistema na Mediteranu) tokom 2024. godine, grupa međunarodnih stručnjaka sagledala je stanje područja (hidrologija, topografija, ekološka ekspertiza, itd.), u skladu sa postojećom dokumentacijom, kako bi se omogućilo definisanje različitih opcija „Rješenja zasnovanih na prirodi – Nature based solutions“, koja bi se mogla implementirati tokom naredne godine.

Promotivne aktivnosti kao i organizovane edukativne posjete koje je organizovalo Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom i Turistička organizacija Tivat dale su značajan doprinos u obrazovanju mladih o značaju močvarnih staništa, te upoznavanju šire javnosti o biljnom i životinjskom svijetu Tivatskih solila.

Na osnovu podataka kojima raspolaže Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, dobijenih realizacijom svojih programa monitoringa, projekata i aktivnosti, kao i podataka i informacija koje su dobijene od drugih institucija i NVO-a tokom 2024. godine, **može se zaključiti da je Posebni rezervat prirode „Tivatska solila“, zadržao stanje očuvanosti i zaštite iz vremena njegovog stavljanja pod zaštitu (2008.g), kao i da je aktivnim upravljanjem stanje rezervata unaprijeđeno.**

JAVNO PREDUZEĆE ZA UPRAVLJANJE
MORSKIM DOBROM CRNE GORE